

**ЗБІРНИК ТЕЗ
III Міжнародної наукової
конференції**

**«ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА
ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ:
історичні та психологічні
наслідки»**

***Abstracts collection of the
III International scientific
conference of***

***"MILITARY CONFLICTS AND
TECHNOGENIC DISASTERS:
historical and psychological
consequences"***

***Тернопіль,
20-21 квітня 2023 р.***

*III Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»*

ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки: Збірник тез III Міжнародної наукової конференції, 20-21 квітня 2023 р.. Упорядники: А.А. Криськов, Н.В. Габрусєва. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2023. 168 с.

Збірник містить матеріали III Міжнародної наукової конференції «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки» Конференція проведена Тернопільським національним технічним університетом імені І. Пулюя 20-21 квітня 2023 р.. Основне проблемне поле конференції: типи та способи ведення гібридних воєн; питання психологічної та соціальної реабілітації постраждалих під час воєнних конфліктів; основні напрямки новітніх досліджень у мінімізації наслідків воєнних конфліктів та техногенних катастроф; шляхи міжнародного співробітництва у подоланні екологічних, економічних, психологічних, соціальних проблем, пов'язаних з воєнними конфліктами та техногенними катастрофами тощо.

ISBN 978-617-7875-32-0

Матеріали публікуються в авторській редакції та відображають точку зору авторів, яка може не збігатися з позицією редколегії

Відповідальність за зміст тез несуть автори

III Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»

ЗМІСТ

**СЕКЦІЯ 1. ПСИХОЛОГІЧНА І СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЖЕРТВ
ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ І ТЕХНОГЕННИХ КАТАСТРОФ..... 8**

Н. SHCHYNELSKA, PH.D., ASSOC. PROF.; Н. JADAV; V. BODNAR	8
Ternopil Ivan Pulu National Technical University, Ukraine FORMATION OF SAFETY CULTURE IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE	
Г. ЩИГЕЛЬСЬКА, КАНД. ІСТ. Н., ДОЦ.; Х. ДЖАДАВ, В. БОДНАР ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	
О. GERMAN, КАНД. ІСТ. НАУК, ПРОФ.	11
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ВИКЛИКИ ПЕРЕМОГИ	
О. HERMAN, PH.D., PROF. CHALLENGES OF VICTORY	
О. GERMAN, КАНД. ІСТ. НАУК, ПРОФ.; М. ЯНУСЬ.....	13
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ПСИХОЛОГІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ ТА ТЕХНОГЕННИХ КАТАСТРОФ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ	
О. М. HERMAN, PH.D., PROF.; M.V. YANUS PSYCHOLOGICAL AND SOCIAL ADAPTATION OF VICTIMS OF MILITARY CONFLICTS AND MAN-MADE DISASTERS: PROBLEMS AND OPPORTUNITIES	
О. КОЗАК.....	14
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ДІАЛОГІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	
О. KOZAK DIALOGIZATION OF EDUCATIONAL SPACE AS A METHOD OF PSYCHOLOGICAL ADAPTATION STUDENTS TO EDUKATION IN WAR CONDITIONS	
Г. МЕШКО, Д-Р ПЕД. НАУК, ПРОФ.; О. МЕШКО, КАНД. ПСИХОЛ. НАУК, ДОЦ.	17
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	
Н. М. MESHKO, DR. OF PEDAGOGICAL SCIENCES, PROF.; О. I. MESHKO, PH.D., ASSOC. PROF. THE FORMATION OF CONSTRUCTIVE STRATEGIES OF FUTURE HEADS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTE S	
І. НЕСТАЙКО, КАНД. ПЕД. НАУК, ДОЦ.; Н. СЕНЬОВСЬКА, КАНД. ПЕД. НАУК, ДОЦ.	19
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ У РЕЗУЛЬТАТІ ВІЙНИ В ПОЛЬСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
І. NESTAİKO, PH.D., ASSOC. PROF.; N. SENOVSKA, PH.D., ASSOC. PROF. SOCIAL ADAPTATION OF REFUGEE CHILDREN AS A RESULT OF THE WAR IN POLISH SOCIETY	
А. ОКАЄВИЧ, МАЙОР	21
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗС УКРАЇНИ	
А. ОКАЄВУЧ, MAJOR FORMATION OF EMOTIONAL AND VOLITIONAL STABILITY OF SERVICEMEN DURING PSYCHOLOGICAL TRAINING OF THE PERSONNEL OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE	
І. ПЕРІГ, КАНД. ПСИХОЛ. НАУК, ДОЦ.	23
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ПРИ ГОСТРОМУ ПЕРЕЖИВАННІ ТРАВМУЮЧИХ ПОДІЙ ВІЙНИ	
І. PERIG, PH.D. (PSYCHOLOGY), ASSOC. PROF. PSYCHOLOGICAL HELP IN ACUTE EXPERIENCE TRAUMATIC EVENTS OF THE WAR	
В. ПОЛЕВИЙ, КАНД. ЮРИД. НАУК; О. ВОЙТКО, КАНД. ВІЙСЬК. НАУК, ДОЦ.	25
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Україна ПОВОЄННА КОМУНІКАЦІЯ ВІЙНИ	
V.I.POLEVYI, PHD OF LAW; O.V.VOYTKO, PHD OF MILITARY SCIENCES, ASSOC. PROF. POST-WAR COMMUNICATION OF WAR	
О. ПОТІХА, КАНД. ІСТ. НАУК	27
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна ДОЛІ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ	

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в упровадженні на етапі магістерської підготовки комплексної програми опанування основами стресменеджменту в управлінській і педагогічній діяльності.

Література

1. Вдовиченко А. В. Особливості копінг-поведінки особистості у життєвих та професійних ситуаціях. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Психологічні науки. 2013. Випуск 114. С. 17-20.
2. Мешко Г. М., Мешко О. І. Копінг-стратегії в управлінській діяльності керівника закладу загальної середньої освіти. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали XXIV Міжнародної науково-практичної конференції (7 вересня 2022 р., м. Орхус (Данія)), Орхус : ГО «ВАДНД», 2022. С. 443-446.
3. Назаров О. О., Оніщенко Н. В., Садковий В. П., Садковий О. В., Склень О. І., Тімченко О. В. Психологічні особливості базових копінг-стратегій та особистісних копінг-ресурсів працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України : монографія. Х. : Вид-во УЦЗУ, 2008. 184 с.
4. Ткачук Т.А. Копінг-поведінка: стратегії та засоби реалізації. Ірпінь: УДФСУ, 2011. 286 с.

УДК 325.54

І. Нестайко, канд. пед. наук, доц.; Н. Сеньовська, канд. пед. наук, доц.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ У РЕЗУЛЬТАТІ ВІЙНИ В ПОЛЬСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

I. Nestaiko, Ph.D., Assoc. Prof.; N. Senovska, Ph.D., Assoc. Prof

SOCIAL ADAPTATION OF REFUGEE CHILDREN AS A RESULT OF THE WAR IN POLISH SOCIETY

Від початку російської агресії на Україну, країну змушені були залишити мільйони біженців. Більшість з них опинилась у Польщі, яка виявила свою солідарність і підтримку. Надання допомоги у багатьох аспектах впало на плечі звичайних громадян Польщі, зокрема в таких питаннях як: забезпечення житлом, харчування та соціальної допомоги. Польська влада і до сьогодні підтримує українців у необхідності надання освітніх послуг, ринку праці, служби здоров'я, поселення сотні тисячам, а навіть і мільйонам біженців з України. Найважливішим стоїть питання про забезпечення їм безпеки і створення умов сприйняття та трактування як своїх у польському суспільстві.

Ситуація, в якій знаходяться особи, котрі втікали з України до Польщі є надзвичайно складана як для них самих, так і для суспільства загалом. У таких кризових умовах основним дуже важливо забезпечити повагу прав і свобод кожного.

Досліджуючи проблеми соціальної адаптації біженців з України у Польщі, варто зупинитись на менш захищених особах – дітях. Сьогодні у Польщі проводиться кампанія «Школа для усіх», метою якої є звернення уваги на труднощі і нерівноправне трактування, які супроводжують учнів-біженців у польських школах. Уряд Польщі зробив усе можливе, аби діти і молодь з України мали однакові можливості у школі і могли скористатись правом на освіту[8].

На сьогоднішній день польські школи відвідує близько 200 тисяч українських дітей. Це стало справжнім викликом, як для польської системи освіти, їхніх учителів, так і для самих українських дітей. Першою проблемою було незнання мови і освоєння

освітньої програми. А це у свою чергу є значною проблемою в адаптації дітей у польському суспільстві. Діти, котрі після втечі опинилися у польських школах повинні були здавати в кінці року іспити, а це у свою чергу викликало у них великий стрес. Слід пам'ятати, що це додаткове навантаження для молоді, яка переживає травму війни.

З перших днів війни, як тільки Польща постала перед викликом відповідальності освітньої ланки українських дітей, було організовано у кожній громаді курси вивчення польської мови для дітей різних вікових груп. Оскільки мова – це один з найважливіших чинників у соціалізації особистості у будь-якому суспільстві.

Одним із шляхів задоволення соціальних потреб є відкриття центрів комплексної підтримки, які пропонують допомогу біженцям від соціальних працівників, психологів, а також допомагають налагодити стосунки з близькими та підтримати процеси інтеграції з місцевою громадою. Процес інтеграції біженців у життя місцевої громади багато в чому залежить від ставлення самих членів громади. Центри підтримки – це природний простір, що створює умови для налагодження контактів і створення відносин між членами приймаючої спільноти і біженців, а побудова громади базується на залученні до діяльності різноманітних соціальних груп в межах територіальних громад. Стрес, пов'язаний із переселенням також впливає і на дітей, що негативно позначається на успіхах у навчанні. Заняття, які пропонуються дітям різних вікових категорій полягають не лише на опануванні конкретних вмінь і навичок, проведення часу творчо але й сприяють формуванню почуття власної гідності.

Незважаючи на велику допомогу і теплий прийом дітей-біженців зі сторони польського суспільства, частина з них зазнає дискримінації і ворожості з боку польських учнів та їх батьків[8]. Зважаючи на це, необхідним є системне впровадження міжкультурної та антидискримінаційної освіти. Оскільки міжнародне право зобов'язує польський уряд піклуватися про дітей, які змушені були покинути рідний край через війну. В першу чергу повинна бути гарантована дітям опіка у сфері освіти. В рамках цієї ж конвенції, навчання дитини повинне підготувати її до життя у вільному суспільстві, «у дусі зрозуміння, спокою, толерантності, статевої рівності, а також приязні між усіма народами, етнічними групами, різного віро сповідання».

Соціальне забезпечення є важливою сферою діяльності державного управління та важливою інститут соціальної політики держави [6]. Його правове регулювання наразі включено в Закон від 12 березня 2004 року про соціальну допомогу [6]. Відповідно до цього закону соціальна допомога є інститутом соціальної політики держави, спрямованим на надання можливості окремим особам і сім'ям подолати складні життєві ситуації, які вони не можуть подолати власними силами, ресурсами та можливості [7]. У перші роки після Другої світової війни соціальне забезпечення в Польщі виконувало функцію соціального порятунку та орієнтувався на задоволення елементарних потреби населення [7].

Ситуація з переселенням пов'язана з двома видами травми – з одного боку, вона однакова, це досвід біженця, а з іншого боку – стрес, що виникає внаслідок необхідності адаптуватися у нові умови. Як звіти гуманітарних організацій, так і низки організацій неурядові організації, що підтримують внутрішньо переміщених осіб в Україні, наголошують на широкий спектр проблем, які стосуються переміщених осіб і є результатом досвіду біженців.

Наше дослідження є результатом висновків моніторингу «Amnesty international», роздумів та інтерв'ю як із соціальними працівниками, так і з внутрішньо переміщеними особами під час перебування в Україні та закордоном[8].

Література

1. Balcerowicz B. (red.), Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 2008, s. 64.
2. Chlebny, J. Postępowanie w sprawie o nadanie statusu uchodźcy. Warszawa 2011, Wydawnictwo C.H. Beck.
3. Dobrowolska-Polak J., Ludzie w cieniu wojny. Ludność cywilna podczas współczesnych konfliktówzbrojnych, Poznań 2011.
4. Nitecki S., Prawo do pomocy społecznej w polskim systemie prawnym, Warszawa 2008, passim.
5. Stankiewicz W. M., Konflikt jako zjawisko integrujące i dezintegrujące oblicze współczesnego świata, Olsztyn 2008, s.19
6. Ustawa Prawo oświatowe, Dz.U. 2017 poz. 59
7. Ząbek M., Łodziński S. Uchodźcy w Polsce. Próba spojrzenia antropologicznego. Warszawa 2008. Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR
8. Wesprzyjmy dzieci i młodzież z Ukrainy! Pokażmy nauczycielom i nauczycielkom, że nie są sami! URL: <https://www.amnesty.org.pl/szkola-dla-wszystkich/>

УДК 377:159

А. Окаєвич, майор

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
Україна*

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗС УКРАЇНИ

А. Окаєвич, майор

FORMATION OF EMOTIONAL AND VOLITIONAL STABILITY OF SERVICEMEN DURING PSYCHOLOGICAL TRAINING OF THE PERSONNEL OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

Сучасні умови ведення російсько-української війни обумовлюють необхідність зміни підходів та методів проведення психологічної підготовки особового складу із урахуванням впливу стрес-чинників на психіку та емоційно-вольову стійкість військовослужбовців, що є визначальним на етапі психологічної реабілітації.

Ми поділяємо узагальнений досвід дослідників, та визначаємо емоційно-вольову стійкість військовослужбовців як інтегративну властивість особистості, належний рівень сформованості якої забезпечує успішне виконання навчальних та службово-бойових завдань в умовах впливу психотравмуючих факторів.

Враховуючи систему організації психологічної підготовки у ЗС України відповідно до наказу Головнокомандувача ЗС України № 173 від 23.10.2020 року "Про затвердження Інструкції з організації психологічної підготовки у Збройних Силах України" [1] основними методами її проведення, окрім проведення теоретичних занять, є проведення тренінгів та практичних занять з підлеглим особовим складом, що безпосередньо спрямовано на формування необхідних вмінь та навичок та є основою емоційно-вольової стійкості.

Зокрема, під час проведення занять з психологічної підготовки особового складу необхідно враховувати та реалізовувати стрес-чинники, що є наближеними до тих, що відбуватимуться під час реального бою. На основі аналізу напрацювань та детальної систематизації науково-педагогічних джерел було виокремлено перелік чинників, що впливають на формування психологічної готовності військовослужбовців за класифікацією В. Бойка та Р. Хомчака [2, с. 19–27], а саме: